

УДК 004.738.5

ФОРМУВАННЯ ЕТИКИ, СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЦИФРОВОМУ СВІТІ

*Величко Я. І., асистент кафедри менеджменту,
yana0505050@gmail.com*

*Любота Д. Ю., здобувач вищої освіти,
denislubota@gmail.com*

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасному світі, де цифрові технології проникають у кожен аспект суспільного життя, від особистісної взаємодії до глобального бізнесу, питання етики та соціальної відповідальності набувають особливої актуальності. Цифровізація пропонує безмежні можливості для розвитку, інновацій та зміцнення глобальних зв'язків, але водночас породжує складні етичні дилеми та виклики для соціальної відповідальності. В контексті цих трансформацій особливого значення набуває підготовка майбутніх фахівців, здатних не тільки ефективно використовувати цифрові інструменти, але й розуміти їхній вплив на суспільство, культуру та етику.

Етику можна визначити як набір моральних принципів, які керують поведінкою та прийняттям рішень, тоді як критичне мислення включає в себе здібність до об'єктивного аналізу отриманої інформації для формування виважених висновків [1].

Важливість етичних розглядів лежить у забезпеченні розробки та використання технологій, що відповідають людським цінностям і повазі до особистих прав. Навички критичного мислення критично важливі для оцінки інформації та прийняття обдуманих рішень у сферах, як-от освіта, медицина та бізнес. Людям необхідно бути здатними до критичного мислення та приймати рішення, засновані на етиці, які відображають цінності та потреби їхніх спільнот. Ключовим елементом є розвиток цифрових навичок та включення цифрових технологій в освітні програми, що є надзвичайно важливим для підготовки майбутніх спеціалістів до успішної кар'єри у цифровій ері.

Одним із найважливіших етичних питань, що виникають у цифровому суспільстві, є конфіденційність і захист даних [2]. Із широким впровадженням цифрових технологій особиста інформація людей стає все більш уразливою для експлуатації та неправомірного

використання. Компанії та організації збирають величезну кількість даних від користувачів, часто без їхньої явної згоди чи відома, і використовують цю інформацію для цільової реклами чи інших цілей. Це піднімає важливі питання щодо етики збору даних і відповідальності компаній за захист конфіденційності та даних користувачів. Важливо визнати, що збільшення обсягів генерації та обробки інформації призводить до зростання ризиків пов'язаних з витоком даних, кібератаками та іншими загрозами цифровій приватності. Навчання майбутніх фахівців повинно включати розуміння основ кібербезпеки, принципів захисту даних та правил етичного збору та використання інформації.

Іншою критичною проблемою в цифровому суспільстві є кіберзалякування та переслідування в Інтернеті [2]. Анонімність і дистанція, які забезпечують цифрові технології, можуть сприяти шкідливій поведінці, і люди можуть легко стати жертвами зловживань в Інтернеті. Це може мати серйозні наслідки для психічного здоров'я та благополуччя, особливо для молодих людей. Важливо навчати майбутніх спеціалістів етичним наслідкам поведінки в Інтернеті та розробляти стратегії запобігання та боротьби з кіберзалякуванням і переслідуваннями в Інтернеті.

Дезінформація та фейкові новини також є важливими етичними проблемами, що виникають у цифровому суспільстві [3]. Легкість, з якою інформація може поширюватися за допомогою цифрових технологій, призвела до поширення неправдивої та оманливої інформації, яка може мати серйозні наслідки для окремих людей і суспільства в цілому. Вкрай важливо розвивати критичне мислення та навички інформаційної грамотності, щоб допомогти людям орієнтуватися в складному ландшафті цифрової інформації та визначати й оцінювати джерела надійної інформації. Майбутні фахівці повинні вміти розпізнавати та розглядати етичні наслідки дезінформації та фейкових новин, а також сприяти відповідальному цифровому громадянству та медіаграмотності.

Заохочення етичної поведінки на робочому місці є ще одним важливим кроком у розвитку відповідальності та критичного мислення у майбутніх спеціалістів. Роботодавці можуть відігравати значну роль у формуванні етичної культури своїх організацій, встановлюючи та запроваджуючи чіткі етичні стандарти та надаючи працівникам необхідну підготовку та ресурси для прийняття етичних рішень. Це може включати регулярне навчання з питань етики, створення гарячої

лінії з питань етики для повідомлення про етичні проблеми та створення комітету з етики для нагляду за етичними питаннями в організації. Створюючи культуру етичної поведінки, роботодавці можуть виховувати почуття відповідальності та критичне мислення серед своїх працівників, що зрештою може принести користь як організації, так і суспільству в цілому.

Пропаганда етичних стандартів у цифровій індустрії також має вирішальне значення для сприяння відповідальності та критичного мислення майбутніх фахівців. Дуже важливо забезпечити врахування етичних міркувань під час їх розробки та впровадження. Це може включати створення кодексів комп'ютерної етики, які окреслюють соціокультурний та етичний зміст цифрової поведінки [4]. Крім того, лідери галузі можуть виступати за розробку етичних стандартів і вказівок щодо використання цифрових технологій, які можуть сприяти розвитку відповідальної та етичної поведінки в галузі.

Інтелектуальна власність в цифровому світі також потребує особливої уваги, оскільки легкість копіювання та розповсюдження контенту може сприяти порушенням авторських прав. Виховання поваги до інтелектуальної власності, розуміння її значення для інновацій та креативності є ключовим аспектом підготовки відповідальних користувачів та розробників цифрового контенту.

Нерівність у доступі до технологій є ще одним важливим викликом, який вимагає уваги. Цифровий розрив між різними групами населення може посилювати соціальну нерівність та обмежувати можливості для освіти, роботи та соціальної інтеграції. Формування свідомого ставлення до цього питання серед студентів та молодих спеціалістів має спонукати їх до розробки і впровадження технологічних рішень, які сприяють зменшенню цього розриву.

Вплив цифрових технологій на робочі місця, зокрема автоматизація та використання штучного інтелекту, може призводити до зміни характеру роботи, зникнення деяких професій та створення нових. Важливо, щоб освітні програми підготували студентів до цих змін, надали їм навички навчання протягом життя та адаптації до нових умов праці.

Стратегії виховання свідомого та етичного ставлення до використання цифрових технологій можуть включати інтеграцію етичних дилем і кейсів у навчальний процес, організацію дискусій та дебатів на актуальні теми, розвиток критичного мислення та навичок оцінки інформації, а також заохочення до участі у проектах з

відкритим кодом та ініціативах, які підтримують цифрову інклюзію та доступність. Це допомагає формувати відповідальне ставлення до технологій, сприяє розумінню їх впливу на суспільство та економіку, і, в кінцевому підсумку, підготовлює молодь до викликів і можливостей майбутнього.

Зміцнення цифрової грамотності має стати фундаментальною частиною освітніх програм на всіх рівнях. Це означає не тільки навчання базовим технічним навичкам, але й розвиток здатності критично оцінювати інформацію, розуміти екосистему цифрових медіа, а також визначати та захищатися від потенційних загроз в інтернеті. Такий підхід сприятиме формуванню обізнаних, безпечних та етичних користувачів цифрових технологій.

Окрім цього, важливо сприяти розвитку міждисциплінарних знань, що дозволить майбутнім фахівцям поєднувати технічні навички з розумінням соціальних, економічних та культурних контекстів. Це необхідно для розробки технологій, які були б корисними та прийнятними для різноманітних груп користувачів, а також для ефективного вирішення глобальних викликів.

Отже, освітні заклади мають відігравати ключову роль у підготовці молоді до цих змін, забезпечуючи їм навички, необхідні для успішної кар'єри та відповідального громадянства в цифровому світі. Це вимагає не тільки адаптації навчальних програм, але й створення інноваційного освітнього середовища, яке мотивує до постійного навчання, дослідження та колаборації.

Література:

1. Капустіна Н., Токар Л. Цифрова етика: навч.-метод. реком. Одеса: Фенікс, 2023. 50 с.
2. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : монографія. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2022. 460 с.
3. Пустовіт С. В., Палей Л. А. Від етики Гіппократа до глобальної біоетики. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. Київ: ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація». 2023. Вип. 44 (4-6). С. 30-41.
4. Стратегії формування творчої особистості: методи, прийоми, форми: колективна монографія / авт. кол.: В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. Р. Борінштейн, М. С. Гальченко, М. В. Ліпін, Д. В. Погрібна, Н. В. Савчук, О. А. Федорчук. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. 320с.